

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Факультет іноземної філології
та соціальних комунікацій

X

**ВСЕУКРАЇНЬКА
НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ**

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

27-28 квітня 2023 року

Матеріали

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА
СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ**

**СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО
СУСПІЛЬСТВА**

**МАТЕРІАЛИ X ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ,
ВИКЛАДАЧІВ ТА СПІВРОБІТНИКІВ**

(Суми, 27-28 квітня 2023 року)

Суми, 2023

С-70 Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства:

Матеріали десятої Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, викладачів та співробітників (Суми, 27–28 квітня 2023 р.) / уклад. М. М. Набок. Суми : Сумський державний університет, 2023. 367 с.

До збірника увійшли наукові матеріали, присвячені актуальним проблемам сучасного перекладу, етнолінгвістики, стилістики, методики та методології сучасних мовознавчих та літературознавчих дисциплін. Складовою збірника є наукові розвідки з питань релігії та культури, соціальних і міжкультурних комунікацій, психологічної теорії та практики, соціологічних досліджень.

Для викладачів закладів вищої освіти, аспірантів, студентів, учителів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв та коледжів, усіх, хто цікавиться питаннями соціогуманітарного напрямку.

Матеріали друкуються в авторській редакції.

висококваліфікованих, конкурентноспроможних фахівців для вітчизняної медіагалузі.

Кожен ЗВО з огляду на наявні технічні, кадрові ресурси, завдання може обирати власну оптимальну модель, яка забезпечить якісну практико-орієнтовну підготовку журналістів, рекламистів, піарників за системою освітніх рівнів.

Список використаних джерел:

1. Гаврилюк І. Л. Візуальний контент місцевої онлайн-журналістики: сучасні тенденції та проблеми. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/80364/1/Havryliuk_Obraz_1_2020.pdf
2. Лісневська А. Л. До питання роботи журналіста з відеоконтентом в сучасному інформаційно-комунікаційному просторі. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/33902/1/A_lisnevsk_a_DPRJ.pdf
3. Мой Д., Ордольфф М. Телевізійна журналістика: Практична журналістика / за загал. ред. В. Іванова; пер. з нім. В.Климченка. Київ: Академія української преси, 2019. 234 с.

Науковий керівник: Жиленко І. Р., доктор філологічних наук, професор кафедри журналістики та філології Сумського державного університету.

Ірина Жиленко,

доктор філологічних наук,
професор кафедри журналістики та філології
Сумського державного університету

Костянтин Родченко,

студент Сумського державного університету

НЕСКІНЧЕННА МОДЕЛЬНА КОНФРОНТАЦІЯ, АБО ОБ'ЄКТИВНІСТЬ У ЖУРНАЛІСТИЦІ У МИНУЛОМУ І В НАШ ЧАС

Актуальність роботи. Питання об'єктивності у журналістиці було і залишається актуальним. Його вивчали Д. Гілмор (підкреслював зв'язок

чесності й об'єктивності), Е. Денніс (зауважував на важливості докладання зусиль для досягнення неупередженості), В. Іванов (вказував причини недотримання принципу об'єктивності), В. Різун (вважав, що забезпечити об'єктивність можна, відокремивши оцінку від факту) та багато інших. Л. Пономаренко вважає, що «об'єктивність у журналістиці реальна, але це поняття не тотожне ідеалістичному його розумінню» [3]. Тривалий час журналістика фактично була неспроможною висвітлювати об'єктивну реальність та/або нейтральну позицію. Однак з розвитком теорій ЗМІ та становленням інформаційного суспільства ситуація почала поступово змінюватися. На це вказують деякі фактори.

Мета роботи – з'ясувати певні вагомі причини, які вплинули на можливість журналістики подавати інформацію об'єктивно чи нейтрально. Для досягнення мети були поставлені *завдання*: окреслити історичні концепції «чотирьох теорій» преси; визначити основні етапи шляху до об'єктивності.

Основні результати дослідження. Передусім звернемося до «чотирьох теорій» преси, адже ці концепції в журналістиці склалися історично. Насамперед Ф. Сіберт, Т. Пітерсон та В. Шрамм виявили, що у процесі історичного розвитку журналістика рухається по хронологічній лінії від авторитарної-тоталітарної моделі, оповитої державним контролем, до лібертаріанської, заснованої на ідеалах свободи волі та соціальної відповідальності [4]. Але й досі у сучасному світі можемо спостерігати, що однополярної, стандартизованої моделі журналістики не існує, адже «...преса завжди набуває форми й забарвлення тих соціальних і політичних структур, у межах яких вона діє...» [4]. Сюди варто додати і державні традиції, які були сформовані у процесі історичного розвитку. Вважаємо, що на сьогодні відбувається модельна конфронтація: з одного боку – авторитарно-тоталітарна модель; з іншого – ліберальна, соціальної відповідальності. Варто наголосити на тому, що рух від авторитарно-тоталітарної до лібертаріанської та соціально відповідальної моделі є відстанню від недбалої та заангажованої журналістики до досконалої та об'єктивної, однак навіть у такому випадку всі названі моделі

журналістики рухаються паралельно одна одній, адже деякі держави намагаються жити минулим досвідом, але вже пристосовуючись до реалій інформаційного суспільства.

З одного боку, відбувається удосконалення авторитарно-тоталітарної методології та наповнення її новим змістом. Через що впровадження та чинність політичного паралелізму всередині своєї держави обґрунтовується законами. Відверта пропаганда, спотворена, свідомо неправдива, провокаційна інформація стають дозволеними інструментами впливу на населення, а відповідна журналістська діяльність стає юридично легальною.

Водночас ліберальна модель – пройдений етап. Автори «чотирьох теорій» не приховують того, що вона віджила своє, однак ліберальні журналістські традиції досі займають центральне місце у сучасному цивілізованому світі. Свобода волі обернулася на уседозволеність. Унаслідок дедалі зростаючого монополізму та потреб інформаційного суспільства преса переходить під контроль могутніх економічних медіамагнатів, а відтак їй усе важче залишатися вільним ринком ідей, тому сформувався перехідний етап – соціальна відповідальна журналістика, яка йде шляхом вдосконалення механізму використання свободи слова. Цей етап характерний відділенням новин від редакційних статей, повідомлень від думок. За цією концепцією медіа мають надавати місце для висвітлення різних поглядів і точок зору на проблему, давати цілковиту картину різних соціальних груп у суспільстві. Соціально відповідальна журналістика контролюється думкою суспільства, діями споживачів, професійною етикою, але аж ніяк не політичною елітою, як це прийнято в авторитарно-тоталітарних концепціях. Але навіть тут є деяка паралель, адже відповідно до тези, сформульованої Комісією з питань свободи преси, журналістика має регулюватися на державному рівні, та на відміну від авторитарно-тоталітарної концепції, вона має використовуватися для забезпечення гармонійного розвитку суспільства, зняття напруженості та розв'язання конфліктів.

Отже, можна зрозуміти, що «чотири теорії» журналістики розвиваються

паралельно одна одній, а отже, кожна з теорій дотепер має місце у наш час і знаходить своє відображення у різних медіасистемах світу. Саме тому міркування щодо нейтральності / об'єктивності у журналістиці у минулому і зараз залежить не тільки від соціальних і політичних структур, у межах яких вона діє, але і від державних традицій, які сформувалися історично у певних країнах, адже протягом історичних періодів водночас існували як нейтральна, так і заангажована журналістика. Прикладом можуть слугувати медіапроцеси СРСР і нацистської Німеччини, які докорінно відрізняються від медіасистеми США, яка конституційно підтримувала свободу слова і розвивала її у суспільстві. Якщо ж звернутися до минулого, то за часів Англійської буржуазної революції тривали тенденції розвитку та відстоювання ідеї свободи преси, зокрема в «Ареопагітиці» (1644) Дж. Мільтона [5, с. 7]. Водночас у сусідній абсолютистській монархічній Франції свою протилежну політику провадив «сірий кардинал» Рішельє, який, з метою систематичного впливу на громадськість, ініціював створення нової щоденної «La Gazette» у 1631 році [5, с. 25]. Згодом ця газета стала першим урядовим офіціозом у Європі, цілком контрольованим королівською владою. Видавець «La Gazette» Т. Ренодо «відкрито заявляв про те, що його газету редагує й дає їй напрямок «за своїм розсудом» Його Преосвященство» [1, с. 40].

Тому в країнах, де історично розвиваються демократичні цінності, впроваджується соціально відповідальна журналістика та підтримується свобода слова / преси, нейтральність та об'єктивність стають ідеалами будь-якого журналіста, а от в тих державах, де панує автократія або тоталітарний режим (Росія, Північна Корея) – журналісти виступають в ролі провідників політичної волі, а будь-яка об'єктивність або навіть нейтральна позиція може каратися позбавленням робочого місця, у гіршому випадку – ув'язненням чи навіть смертю. Зараз існує безліч прикладів, коли у РФ людей заарештовували за висловлену думку чи одиночний пікет з написом «Проти війни!».

З іншого боку – реалії інформаційного суспільства і діяльність новітніх медіа в демократичних країнах характеризуються фрагментацією медіа, які

супроводжуються появою нішевих медіа та нішевих аудиторій. До такої думки дійшов П. Манчіні у своїй праці «Фрагментація, діджиталізація та наслідки для демократії». Він наголосив на тому, що, крім очевидних переваг, фрагментація медіа може мати негативні наслідки для традиційної демократії [2], а отже і для ліберальної, соціально відповідальної журналістики. На його думку, масової аудиторії вже не існує, на заміну їй приходять нішеві аудиторії. Тож здійснюється сегментація єдиної аудиторії (маси) на розрізнені між собою нішеві. Цей поділ відбувався у зв'язку з комерціалізацією та розвитком інформаційно-комунікаційних технологій. Д. Орлова, досліджуючи працю П. Манчіні, зазначає, що нішеві аудиторії передбачають більш заангажовану журналістику, а сегментація медіа дедалі більше відбувається навколо політичних орієнтацій. Крім цього, фрагментація медіа розмиває професійну ідентичність новинних медіа та посилює політичний вплив на неї. Посилаючись на П. Манчіні, Д. Орлова також виділяє п'ять головних наслідків фрагментації для демократії, а саме:

- 1) нішеві медіа, нові медіа сприяють поляризації суспільства. FoxNews є прикладом двигуна соціальної поляризації;
- 2) нові медіа стають заміником політичних партій у питанні мобілізації громадян (протести в Тунісі, Єгипті та в європейських країнах є свідченням цього);
- 3) розповсюдження, але водночас і послаблення, контрольної функції медіа. Хоча нові медіа та технології дають більше інструментів для контролю, дедалі важче стає отримати доступ до масового читача чи глядача, адже натомість з'являються нішеві аудиторії;
- 4) процес обговорень, що є основою демократії, стає більш складним та фрагментованим, громадський нагляд – більш розповсюдженим, але менш ефективним;
- 5) зростають ризики інформаційних маніпуляцій, які важче контролювати, зокрема розповсюдження неправдивих новин [2].

Висновки. На основі наукових досліджень можна зрозуміти, що попри

розрізненість «чотирьох теорій», запропонованих Ф. Сіббертом, Т. Пітерсоном та В. Шраммом, кожна з них сприймається неоднозначно і несе як позитиви, так і ризики, зрештою й ті, на яких наголошує П. Манчіні відносно журналістського професіоналізму, зокрема таким фаховим стандартам, як нейтральна та об'єктивна журналістика. Всупереч цьому важливо не бути песимістом у розумінні розвитку медіапроцесів, варто усвідомлювати як позитивні, так і негативні обставини, в яких опинилась журналістика і докладати зусиль до посилення якості професіоналізму в сфері ЗМІ.

Список використаних джерел:

1. Жиленко І.Р. Медійні процеси XVII–XVIII століть: навчальний посібник. Суми: СумДУ, 2021. 189 с.
2. Орлова Д. Паоло Манчіні: Фрагментація медіа сприяє соціальній поляризації. *European Journalism Observatory*. 2015. URL: <https://ua.ejo-online.eu/2347/tsyfrovi-media/%D0%BF%D0%B0%D0%BE%D0%BB%D0%BE-%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%87%D1%96%D0%BD%D1%96-%D1%84%D1%80%D0%B0%D0%B3%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F-%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D1%96%D0%B0-%D1%81%D0%BF%D1%80>
3. Пономаренко Л. Принцип об'єктивності в журналістиці: сфера ідеального чи реального? URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/401>
4. Сучасні медіасистеми: три моделі відносин ЗМІ та політики / перекл. з англ. О. Насика. Київ: Наука, 2008. 320 с. URL: <https://mediasystemy.wordpress.com/>
5. Теорії та моделі масової інформації (Масова комунікація) : навч.-метод. посібник / Мар'ян Житарюк. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2018. 244 с. URL: <https://journ.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/S-959-LNU-Zhytariuk-BLOK.pdf>